

La llavor del mal

La ideologia antijueva, antidemocràtica i antiliberal ja es podia detectar a finals del segle XIX amb motiu de l'afer Dreyfus a tot Europa i també als Països Catalans.

Reportatge de Miquel Payeras

Sovint es parla del nazisme com si hagués estat un fenomen exclusivament germànic. Tanmateix, la realitat és més complexa i desagradable. Les bases ideològiques més rellevants d'aquest moviment –l'antijudaisme, l'antiliberalisme i l'odi envers la igualtat entre els éssers humans i la democràcia– s'anaren gestant arreu d'Europa a finals del segle XIX. Cap país se'n salvà. El germen de la negror que esclatà amb tota la virulència durant els anys trenta de la vintena centúria a Alemanya es pot detectar quatre dècades abans també a França, Itàlia, Sèrbia, Espanya, la Gran Bretanya i, entre d'altres i per suposat, als Països Catalans.

El cas Dreyfus i l'antisemitisme

El conegut com cas Dreyfus, malgrat ser un esdeveniment francès, demostrà el profund antisemitisme i antiliberalisme que s'havia instal·lat a les acaballes del segle XIX en tots els àmbits de poder d'Europa. En síntesi, es tractà de l'acusació i condemna del capità de l'exèrcit francès Alfred Dreyfus el 1894 per un delictes de traïció per passar suposadament informació secreta a Alemanya. A l'any següent es descobrí que era innocent, que el procés havia estat una farsa i que se l'havia condemnat per ser jueu. No obstant això, no se l'alliberà.

L'escàndol fou majúscul. El país, inclosa tota la premsa, es dividí en dos bàndols. D'una banda, els anomenats *dreyfusards*, defensors de la rehabilitació del condemnat, que restava tancat a un penal a l'illa del Diable, a la Guyana: republicans, liberals, socialistes i, en general, tots els demòcrates. De l'altra, els més conservadors, de tendències autoritàries i antijudaïques, que clamaven per "l'honor" de l'exèrcit francès i advocaven perquè que el capità restés tancat de per vida, tal com la sentència havia determinat.

Tot i que començà essent un assumpte exclusivament francès ràpidament es convertí en objecte de debats apassionats per tot Europa entre defensors i detractors del condemnat, amb el judaisme com a element nuclear de la polèmica. Foren els anys en què els sectors més conservadors fixaren la idea que Dreyfus no era més que un dels elements actius d'una conspiració universal jueva que pretenia corcar el cristianisme, el sistema de tradicions europeu i, en general,

L'escriptor francès Émile Zola va escriure el famós article "J'accuse", que la premsa catòlica balear contestà acusant-lo de pertànyer a la conspiració internacional jueva.

→ culpabilitat". El to dramàtic s'arrodonia amb la transcripció literal de les darreres paraules del fiscal: "I acabà dient: 'per la meua ànima i consciència, us dic que Dreyfus és culpable i us demano que torneu condemnar-lo'". Al diari valencià no hi apareixia ni una paraula de crítica, ni implícita ni explícita.

Contrastava *La Vanguardia* de Barcelona, que el mateix dia no només publicava una crònica més equilibrada, sinó que hi afegia un comentari editorial que no deixava escletxa per al dubte sobre quin era l'alineament del diari: "Analitzant la imbecilitat, la buidor i la resolució preconcebuda del comissari del Govern (el fiscal), s'ha de lamentar en aquesta hora tan suprema de la França (...) que fes un informe tan

inqualificable, aquest Carrière: cervell buit, gest ridícul i fesomia de mico".

L'opinió del diari barceloní no era d'allò més comuna als Països Catalans. Fora de la capital catalana, la resta de poblacions, en la seva major part petites, que acollien la majoria de la població, estaven sota control ideològic ferm de l'Església catòlica, la qual advocava sense cap complex contra la democràcia, el liberalisme i, per descomptat, se sentia i era orgullosament antisemita.

Un dels exemples més clars d'aquesta orientació ideològica ens el dona la premsa catòlica de Palma. El diari *El Ancora*, que reflectia el sentiment de la jerarquia, publicà el 1898 una mena de resposta al "J'accuse" de Zola amb el títol, d'allò més gràfic, d'"Avall els jueus!"

en el qual titlla l'escriptor francès de "pornògraf", acusant-lo de fer part d'una conspiració jueva per salvar el capità organitzada "per una raça maleïda, la de Judà, que gràcies a l'or que sap repartir a mans plenes està corrompent governs i parlaments" d'arreu d'Europa.

Articles per l'estil es publicaven sovint a la premsa catòlica balear de finals del segle XIX, tant al diari citat com també a *El Catòlico Balear*. Els deliris antisemites, antiliberals i antidemocràtics no paraven mai. El 27 de juliol de 1897 *El Ancora* havia escrit que "l'esperit rebel de la raça jueva, que pareixia esgotat amb la crucifixió de Nostre Senyor Jesucrist, s'ha estès per totes bandes (...) la conducta artera i farisaica dels jueus i la seva inqualificable perversitat" els ha portat "a no tenir Déu, ni Rei ni Pàtria, perquè de tot reneguen; com els maçons, són cosmopolites i, consegüentment, entre la maçoneria i el judaisme hi ha una gran semblança (...). A pesar dels segles transcorreguts els jueus són rígids observadors de les tradicions dels seus avantpassats d'odi al cristianisme i a l'Església".

No es tractava de cap deliri aïllat. Era l'opinió de la cúpula jeràrquica cristiana que a les seues de culte en aquest sentit arengava les masses. Fou famós en el cas de Palma un tal pare Solà, que durant els darrers anys del segle XIX cada setmana, a la trona de la Seu, impartia doctrina antijueva perquè aquest poble, igual que els maçons, "és enemic de Déu, de la religió, de l'Estat, de la família, de les ciències, les arts i la literatura i especialment enemic d'Espanya".

Entre d'altres mostres de la posició oficial del catolicisme, el 1896 el bisbe mallorquí havia ordenat que 56 esglésies de l'illa –una a cada municipi, almenys– dediquessin el mes de febrer a les oracions dels fidels per implorar al seu "altíssim" la "gràcia" que "cap catòlic s'afiliï" a la maçoneria o el judaisme.

El diari ja citat resumia el 27 d'agost de 1897 què opinava dels corrents liberalitzadors que corrien per Europa: "Rere de la llibertat de pensar i la llibertat de creure, és molt natural que sorgeixi la llibertat de menjar, beure i de ser cremat".

En fi, que la llavor del mal que esclatà unes quantes dècades després es podia copsar amb tota la intensitat als Països Catalans a finals del segle XIX, igual que passava a la resta d'Europa. ●